

Yabancı Sermaye ve ARGE (II)

Aykut Göker

OECD'den Thomas Hatzichronoglou'nun, IV. Teknoloji Kongresi'nde (21 Mayıs 2002) sunduğu, "Çokuluslu Firmaların OECD Ülkelerindeki ARGE Faaliyetleri" konulu bildirisindeki verilere dayanarak "**ARGE'nin, aslında, gelişmiş ülkeler coğrafyasında uluslararasılaştığına**" işaret etmiştim. Bu açıkça şu demek: Çokuluslu firmalar, ARGE faaliyetlerini, ana şirketin bulunduğu ülke dışına da taşıyabiliyorlar ama, taşıdıkları ülkeler, Türkiye vb. ülkelerden çok, yine gelişmiş ülkeler. Ana şirketleri, kendi ülkeleri dışında araştırma laboratuvarı kurmaya iten faktörleri Hatzichronoglou şöyle sıralıyor:

- *Dışarıdaki ortaklıkların ileri düzeydeki üretimleri ve ürünlerini yerel pazarların ihtiyacına göre uyarlama gereği.*
- *Kendi ülkelerinde yüksek yetkinlikte araştırmacı bulma konusunda karşılaştıkları kısıtlar.*
- *Dünyaca bilinen yabancı üniversite ve laboratuvarlara yakın olma imkânı ve yerel bilimsel altyapının çekiciliği.*
- *Yüksek teknoloji sektörlerdeki ortaklıklarda, ortağın bulunduğu ülkede de ARGE yoğunluğunun yüksek olması.*
- *Rakiplerin yerel pazarlarda kurdukları araştırma merkezleri ve aynı stratejiyi izleme gereği.*
- *Tamamlayıcı mahiyette ARGE faaliyetinde bulunan yabancı firmaları kazanma (düşey 'entegrasyon') ve yabancı firmalarla ortak laboratuvar kurma imkânı.*
- *Kendi ülkelerindeki çok yüksek araştırma maliyeti.*
- *Ortağın bulunduğu ülkedeki hazır sermayeye erişim imkânı.*
- *Yerel kuralların uygunluğu; inovasyonu / insan kaynaklarının eğitimini destekleyen teknoloji politikalarının varlığı.*
- *Ortağın bulunduğu ülkede fikrî mülkiyet haklarını koruma mevzuatının uygunluğu ve sunulan finansal ve malî teşvikler...*

Hatzichronoglou, ana şirketin ARGE'sini dışarıya taşıma konusunda gözünü korkutan faktörleri ise şöyle sıralamış:

- *Ana şirketin, kendi ülkesinde, üretim, pazarlama, finans ve ARGE bölümlerinin bir arada bulunmasının yarattığı sinerjiyi ve ölçek ekonomisini dışarıda kolayca sağlayamaması.*
- *ARGE sonuçlarını yabancı rakiplere kaptırma korkusu.*
- *Dışarıda kurulan laboratuvarlarda kritik araştırmacı kitlesine ulaşma ve yetişmiş eleman bulma zorluğu.*
- *Ortaklığın kurulduğu ülkede, ilgili sektörde, ARGE faaliyetlerinin yaşamsal bir öneminin bulunmaması; yerel ihtiyaca göre ürün uyarlamasına gerek duyulmaması.*
- *Ana şirketin bulunduğu ülkede bilimsel yeteneğin daha yüksek olması.*
- *Ana şirketin ARGE'yi küresel düzeyde organize etme ve denetlemede karşılaştığı sorunlar...*

Yukarıda sıralanan gerekçeler dikkatle incelendiğinde, yabancı bir ülkede araştırma laboratuvarı kurmak için aranan koşulların daha çok, gelişmiş ülkelerde bulunabileceği; gelişmekte olan ülkelerdeki koşulların ise, tam tersine, çokuluslu firmalar için cesaret kırıcı olduğu anlaşılmaktadır.

Yine Hatzichronoglou'nun aktardığı verilerden anlıyoruz ki, neredeyse bütün OECD ülkelerinde ulusal firmaların ARGE yoğunluğu yabancı ortaklıklarınkinden daha yüksektir.

Bütün bu tespitlerden sonra, editörlüğünü Linsu Kim ve Richard R. Nelson'un yaptığı "*Technology, Learning & Innovation: Experiences of Newly Industrializing Economies*" başlıklı eserde (2000) yer alan bir başka tespiti anımsamamak elde değil. Mark Dodgson, bu eserde yer alan makalesinde diyor ki, "*Pratikte, çokulusluların muazzam yatırımlarına rağmen, açıkça görülmektedir ki, bunların teknolojik faaliyetleri, yatırımın yapıldığı ülkenin teknolojik yetkinliğinin gelişmesine çok az katkıda bulunmaktadır. Yatırım yapılan ülkedeki sanayinin gelişme düzeyi yüksek, yerel hükümetler cömertçe destek sağlıyor ve kurulan yatırım ilişkileri uzun dönemli olsa bile durum budur.*" Yabancı sermaye ve ARGE konusunda başka bir yoruma gerek var mı; bilmiyorum.

CBTD, 27 Temmuz 2002.